
Література:

1. Кісілюк Е. Кримінально–правові основи протидії рейдерству// Підприємництво, господарство і право . – 2009. - №1. – 167С.
2. Куц В., Арманов М. Рейдерство: кримінально-правовий аспект// Підприємництво, господарство і право. – 2007. - №10. – 170С.
3. Бурдак В. Причини виникнення та розвитку рейдерства в Україні// Правовий тиждень. - 2008. - №28..
4. Пустовий М. Рейдерство по українськи...//Юридическая практика.- №14/2007www.yurpracticle.com

Науковий керівник - Яремко О.М., к.ю.н., доцент кафедри публічного права.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ТА СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ДОКТРИНИ

Федорчук Каріна Володимирівна,

студентка 3-го курсу юридичного факультету

Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Важливим фактором у розвитку і побудови правової держави є законодавче зміцнення апарата держави. Державний апарат містить у собі не тільки три гілки влади, але і безпосередні, пов'язані з ним різні громадські організації, підприємства, установи й організації незалежно від їхніх форм власності. Для подальшого зміцнення законності необхідні рішучі заходи щодо припинення будь-яких порушень у діяльності державного апарата.

Недосконала права база, що дає можливість відчутти безкарність, призводить до того, що різного рівня службові особи, що покликані стояти на сторожі дотримання закону - самі допускають порушення і скоюють злочини, порушуючи тим самим нормативні акти України.

Злочини у сфері службової діяльності регулюються Кримінальним кодексом України (розділ XVII Особливої частини), і передбачають відповідальність за діяння, які посягають на суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність державного і громадського апарату, а також апарату управління підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності.

Кримінальний кодекс визначив зловживання владою чи службовим становищем як умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ч. 1 ст. 364 КК України).

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони зловживання владою або службовим становищем є наявність у винного корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості, або прагнення до забезпечення інтересів третіх осіб.

Кримінальний закон України встановлює таке покарання за зловживання владою або службовим становищем: за ч. 1 ст. 364 — виправні роботи на строк до двох років або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до

трьох років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років; за ч. 2 ст. 364 — позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років; за ч. 3 ст. 364 — позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Проте, потрібно відзначити, що закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” від 11 червня 2009 року [3] доповнює абз. 2 ч. 1 ст. 364 КК України, що поряд із виправними роботами, арештом, обмеженням волі та позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю передбачає також і таку форму покарання як штраф в розмірі від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Правильна кваліфікація злочинів, яка має бути відповідною до вчиненого, має визначальне значення при призначенні покарання. Якщо навіть помилка у кваліфікації не призводить до неправильного призначення покарання, вона і тоді спричиняє негативні наслідки. Так, зокрема, за зловживання службовим становищем (ч. 1 ст. 364) і за привласнення, розтрату майна, вчинені службовою особою (ч. 2 ст. 191), може бути призначене покарання — п'ять років позбавлення волі. Проте у такому випадку самому підсудному не байдуже, чи засуджений він лише за службовий злочин, чи за привласнення чужого майна.

Зловживання владою або службовим становищем може бути кваліфіковано за ст. 364 КК України лише у випадку, якщо відповідальність за таке діяння не передбачена іншими статтями, які містять спеціальні склади цього злочину, об'єктом яких є не загальний порядок здійснення службової діяльності, а інші суспільні відносини (власність, господарська діяльність, інтереси правосуддя тощо). Так, в Особливій частині КК України більше ніж 70 норм (ч. 2 ст. 149, ст. 159, ч. 2 ст. 169, ст. 207, ч. 2 ст. 256, ст. 423 та інші), в диспозиціях яких вказано на вчинення злочину з використанням службового становища. Стаття 364 співвідноситься з подібними статтями як загальна і спеціальна норми. При цьому слід виходити із загального принципу кваліфікації загальної та спеціальної норм: спеціальний склад «бере гору» над родовим. Таким чином, останній ніби зберігається у резерві для випадків, які не охоплюються спеціальними складами» [4, 244].

Норми, присвячені кримінальній відповідальності посадових осіб за різні, у тому числі корупційні, зловживання з боку названих осіб, розташовані в різних розділах федерального Кримінального кодексу і кримінальних кодексах штатів. В федеральному законодавстві такі норми містяться в розділі 18 Зведення законів США (201-211, 215-216, 599), в розділі 5 (7342) і в інших частинах федерального Кримінального кодексу.

Питання відповідальності за посадові зловживання на федеральному рівні регулюють:

1) закони, що регламентують кримінальну відповідальність за хабарництво і інші посадові зловживання; 2) закони про «конфлікт інтересів», що забороняють публічним посадовим особам і їх близьким родичам мати фінансову зацікавленість в справах, на які можуть вплинути рішення, що приймаються цими посадовими особами.

Дотримання розпоряджень законів про «конфлікт інтересів» ставиться в обов'язок і посадовим особам, що залишили державну службу, протягом одного року після такого залишення.

За законодавством США до відповідальності за посадові злочини можуть бути притягнені лише посадові особи федерального рівня (включаючи федеральних

суддів), що перебувають на «службі Сполучених Штатів» і діють офіційно від імені і на користь держави.

Згідно з параграфом 201 ст. 11 “Хабарництво, підкуп або конфлікт інтересів” розділу 18 Зводу законів США поняття “посадова особа” означає, що нею є член Конгресу, делегат або член парламентської комісії; службовець чи співробітник; особа, яка діє від імені США чи будь-якого міністерства, відомства або уряду США, включаючи округ Колумбія, при цьому має відповідну офіційну функцію за повноваженням відповідного міністерства, відомства або уряду.

В американському законодавстві під терміном “особа, яку обрали посадовою особою” розуміється особа, що призначена на посаду, або офіційно поінформована про призначення на посаду особа [5].

У Франції діяльність публічних посадових осіб регламентується найрізноманітнішими законами і підзаконними актами. Важливе значення у сфері регламентації відповідальності посадових осіб за різні зловживання мають Закон від 13 липня 1983 р. про права і обов'язки державних службовців і Кримінальний кодекс Франції.

У Кримінальному кодексі відсутнє загальне визначення публічної посадової особи. У спеціальних главах кодексу, присвячених питанням кримінальної відповідальності посадових осіб, згадуються наступні види цих спеціальних суб'єктів:

1) особа, що володіє державною владою; 2) особа, що виконує обов'язки по державній службі; 3) особа, що володіє виборним мандатом; 4) особа, що обіймає державну посаду; 5) службовець органу державного управління; 6) службовець державної установи; 7) працівник націоналізованого підприємства; 8) працівник господарського товариства змішаного типу, в якому держава або державна організація володіють понад 50% капіталу; 9) службовець державної служби пошти або зв'язку; 10) особа, що виконує функції представника державної влади; 11) керівник або службовець державного підприємства; 12) службовець органів місцевого самоврядування; 13) державний бухгалтер і його підлегли; 14) державний депозитарій і його підлегли [6, 429].

Таким чином, перелік посадових осіб, які можуть нести кримінальну відповідальність за дані види злочинних діянь, досить широкий.

Система посадових зловживань за Кримінальним кодексом Франції включає три групи злочинних діянь:

1) зловживання владою, що посягають на порядок управління; 2) зловживання владою, що посягають на права приватних осіб; 3) порушення обов'язку щодо порядності.

До першої групи відносяться такі злочинні діяння, як діяльність, що перешкоджає виконанню закону; здійснення повноважень публічної посадової особи після офіційного їх складання.

Як зловживання владою, що посягає на порядок управління, розглядається і продовження здійснення своїх повноважень:

1) особою, що наділена державною владою; 2) особою, що виконує обов'язки по державній службі; 3) особою, що має виборчий мандат, - якщо вказані особи були офіційно сповіщені про рішення або яку-небудь іншу обставину, що припиняє їх повноваження.

До другої групи діянь входять посягання: на особисту свободу з боку посадових осіб; виражені у формі дискримінації фізичних або юридичних осіб, досконалих посадовою особою; на недоторканість житла; на таємницю повідомлень.

До третьої групи віднесені такі злочинні діяння, як незаконне стягування грошових сум; хабарництво, включаючи торгівлю впливом; незаконне отримання

вигоди; порушення свободи доступу до участі в державних операціях і рівності кандидатів; незаконне вилучення або розкрадання чужої власності.

Велика частина посадових зловживань відноситься до категорії проступку. Нагадаємо, що за французьким кримінальним правом всі злочинні діяння поділяються на три групи відповідно до їх тяжкості: злочини, проступки і правопорушення.

Таким чином, посадові зловживання віднесені до категорії нетяжких злочинних діянь. Максимальне покарання, яке може бути призначене за такого роду правопорушення - ув'язнення терміном не більше десяти років. Виняток становлять лише два діяння - хабарництво, здійснене суддею, присяжним засідателем і деякими іншими особами, що беруть участь в кримінальному процесі, в користь або на шкоду особі, притягненій до кримінальної відповідальності, і посягання на особисту свободу, виражене в незаконному затриманні або утриманні іншої особи на термін понад сім діб. Такі дії віднесені законодавцем до категорії злочинів і караються позбавленням волі на тривалий термін (до п'ятнадцяти років - за перше з названих злочинів і до тридцяти років - за друге) [6, 432].

У законодавстві Франції встановлена кримінальна відповідальність за дискримінацію фізичних або юридичних осіб з боку особи, що наділена державною владою, або особи, що виконує обов'язки по державній службі, діє при виконанні або у зв'язку з виконанням своїх повноважень. Дискримінація виражається у відмові задоволення права, наданого законом, або в тому, що перешкодило нормальному здійсненню будь-якої господарської діяльності. Цей проступок карається трьома роками позбавленні волі і штрафом у розмірі 300 тис. франків.

Французький законодавець передбачає великі грошові штрафи за посадові правопорушення: від 100 тис. до 3 млн. франків.

Серед додаткових покарань передбачені:

- 1) заборона користуватися політичними, цивільними і сімейними правами;
- 2) заборона обіймати державну посаду, здійснювати професійну або суспільну діяльність, при виконання або у зв'язку з виконанням якої було вчинене злочинне діяння;
- 3) конфіскація всіх коштів або речей, незаконно отриманих обвинуваченим (у російському кримінальному праві останнє є спеціальною конфіскацією, а не виглядом кримінального покарання).

У Кримінальному кодексі ФРН норми про посадові злочинні діяння розташовані в розділі 30 Особливої частини. Серед них можна виділити наступні групи:

- 1) злочинні діяння, пов'язані з хабарництвом (331, 332, 333, 334, 335);
- 2) злочинні діяння проти правосуддя: (примус до дачі свідчень (343); виконання вироку відносно невинного (345); кримінальне переслідування невинного (344); виголошення неправосудного вироку або рішення (336); одночасне обслуговування адвокатом сторін, що сперечаються, в одному і тому ж процесі (356); 3) нанесення тілесних ушкоджень, заподіяних посадовою особою при виконанні службових обов'язків (340); 4) неправильне офіційне свідчення (348);

- 5) довільне завищення або незаконне стягування різних зборів, порушення податкової таємниці (352, 353, 355);

- 6) склади злочинних діянь, пов'язані з порушенням довіри під час перебування на дипломатичній службі, службової таємниці, таємниці судового розгляду (353a, 353b, 353d), а також підбурювання підлеглого по службі до здійснення злочинного діяння (357).

Дані злочинні діяння об'єднані в один розділ перш за все за ознакою суб'єкта діяння – посадової особи. Поняття «Посадова особа» дається в - 11 Загальній частині Кодексу, яка пояснює терміни, використовувані в Кодексі. Так, посадовою особою є

«той, хто згідно німецькому праву:

а) є чиновником або суддею; б) зв'язаний іншими державно-правовими стосунками за посадою, або в) в органі влади або будь-якій іншій установі виконує завдання державного управління або за їх дорученням без збитку для виконання завдань вибраної організаційної форми» [6, 434].

Таким чином, кримінальне законодавство більшості зарубіжних країн відносить зловживання владою та службовим становищем до посадових злочинів, встановлюючи порівняно жорсткіші покарання за їх вчинення.

Отже, зловживання владою або службовим становищем, як свідчить практика, найчастіше відбувається в сукупності з іншими злочинами (розкрадання, одержання хабара й ін.), що додатково ілюструє підвищену суспільну небезпеку цього злочину в сфері службової діяльності.

Кримінальне законодавство більшості зарубіжних країн відносить зловживання владою та службовим становищем до посадових злочинів. Більшість законодавств зарубіжних країн передбачають великі грошові штрафи за вчинені посадові правопорушення, поряд із безліччю додаткових покарань.

Порівнюючи законодавство багатьох країн щодо цього питання я зробила для себе висновок, що окремі положення французького законодавства є досить вагомими й можуть бути використані й в Україні при встановленні кримінальної відповідальності за посадові злочини.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. - ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року: Офіційний текст / Міністерство юстиції України. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 239 с.
3. Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” від 11 червня 2009 року // Відомості Верховної Ради України. – 2009. - №46. - Ст. 699.

Спеціальна література:

4. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления. – М, 1957. – 364 с.
5. Доник О. Злочини в сфері службової діяльності. Сукупність злочинів. // Юридичний журнал. – 2004. - №1.
6. Курс уголовного права. Том 5. Особенная часть / Под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова. - М.: ИКД «Зерцало-М», 2002. – 426 с.
7. Бантишев О. Відповідальність за злочини в сфері службової діяльності// Юридичний журнал. - 2003. - №7(13). - С. 69-77.
8. Кримінальне право України. Особлива частина./ За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – Київ: Юридична думка, 2004. – 656 с.
9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України./ Під заг. Ред. М.О. Потєбенька, В.Г. Гончаренка. У двох частинах. Особлива частина. – К.: Форум, 2001. – 942 с.
10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон, А.С.К., 2003. – 1104 с.
11. Рогожин М. Посадові злочини за законодавством РФ: поняття, види,

судова практика // Юридичний журнал. – 2004. - №1.

12. Хашев В.Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. — Д., 2007. — 20 с.

Судова практика:

13. Вирок Апеляційного суду Хмельницької області // Архів апеляційного суду Хмельницької області за 2002 рік. Справа №1-27/02
14. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 13 січня 2005 року // www.scourt.gov.ua

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОНОЛІТНІХ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЕОМ

*Шипілова Софія-Христина Ігорівна,
студентка 3-го курсу юридичного факультету
Національного університету державної
податкової служби України*

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що застосування інформаційних технологій стало таким, що нарівні з проблемами надійності її функціонування виникає проблема забезпечення безпеки циркулюючої в ній інформації. За таких умов створилися можливості витоку інформації, порушення її цілісності та блокування. Інтенсивне впровадження сучасних інформаційних технологій в економіці, управлінні та особливо в кредитно-банківській діяльності обумовило виникнення нового виду злочинів - злочинів в області обчислювальної техніки, інформації або комп'ютерних злочинів.

Вивченням даного питання займалися такі науковці як: В.А. Аладіміров, Г.А.Левицький, П.П.Андрушко, А.М.Ришелюк, В.Г.Гончаренко, В.Г.Лукашевич І В.О.Голубев, А.М.Лазарев, М.С.Вертузаєв, В.О.Голубев, О.І.Котляревський, О.М.Юрченко і інші науковці, що акцентували увагу на визначення суб'єкта комп'ютерних злочинів.

Комп'ютерні злочини –це злочини у сфері використання ЕОМ, систем та комп'ютерних мереж, де комп'ютерна інформація є предметом злочинних посягань, а також злочинів, які здійснюються за допомогою суспільно небезпечних діянь, предметом яких є комп'ютерна інформація. Ці діяння посягають на суспільні відносини у сфері безпеки комп'ютерної інформації - є одним з найбільш небезпечних і шкідливих явищ сучасного світу.

В Українському законодавстві відповідальність за дані злочини передбачена статтями 361 - 363' Кримінального кодексу. Коли з приводу об'єкта, об'єктивної сторони та суб'єктивної сторони не має протиріч , то щодо суб'єкта даних злочинів є певні актуальні питання зокрема, щодо віку притягнення до кримінальної відповідальності [1].

У відповідності з ч.1 ст. 18, ч. 1 ст. 19, ч. ч. 1,2 ст. 22 КК, суб'єкт злочину, передбаченого ст. 361 КК, є загальним. Тобто, кримінальній відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 361 КК підлягає осудна фізична особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилось шістнадцять років [1].

Тобто законодавець не визначає щодо неї віку пониженої кримінальної відповідальності від чотирнадцяти до шістнадцяти років, і в такому випадку щодо даної норми діє загальне правило віку настання кримінальної відповідальності - після досягнення особою шістнадцяти років.